

Artikelen

Meer ouderen aan het werk

Hendrika Lautenbach en Marc Cuijpers

Het aantal werkzame 50-plussers is sinds 1992 bijna verdubbeld. Ouderen maken ook een steeds groter deel uit van de werkzame beroepsbevolking. Deels komt dat door de vergrijzing: het aandeel ouderen in de bevolking neemt toe. Maar ook de arbeidsdeelname van ouderen is fors gestegen, vooral bij vrouwen. Inmiddels is een op de drie werkzame ouderen een vrouw.

1. Inleiding

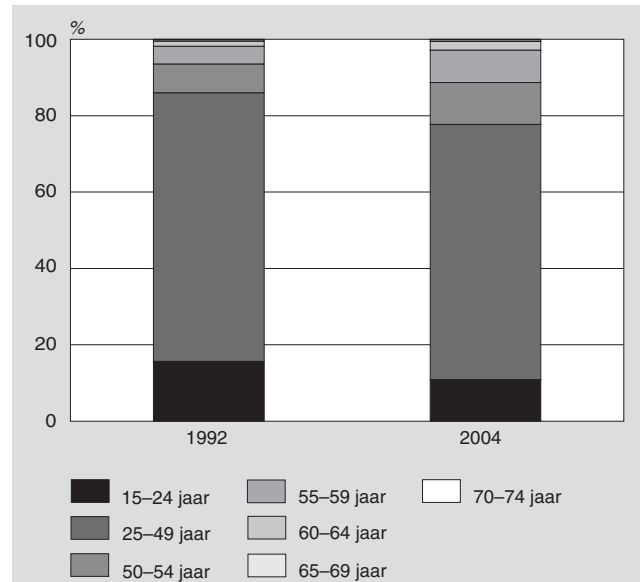
Veel werkzame personen beëindigen hun beroepsloopbaan voor de wettelijke pensioenleeftijd van 65 jaar. Slechts een kleine groep werkt door tot de leeftijd van 65 of nog langer. Tegen de achtergrond van de toenemende vergrijzing vindt momenteel een discussie plaats over de wenselijkheid van een hogere arbeidsdeelname van ouderen. Daarbij worden er vraagtekens geplaatst bij de leeftijd waarop ouderen stoppen met werken. Meestal gaat het dan om de leeftijd waarop ouderen met prepensioen gaan, maar in mindere mate gaat het ook over de wettelijke pensioenleeftijd. Een verhoging van de arbeidsdeelname van ouderen wordt gezien als een mogelijkheid om de dreigende scheefgroei tussen actieven en inactieven het hoofd te bieden. Zo zou kunnen worden voorkomen dat het AOW-pensioen onder druk komt te staan. Tegen deze achtergrond zijn de feitelijke ontwikkelingen in de arbeidsdeelname van ouderen van belang. Dit artikel geeft daarvan een beschrijving. Gezien de zeer geringe omvang van de groep van 75 jaar en ouder die nog actief is op de arbeidsmarkt, worden de meeste analyses beperkt tot de leeftijdsgroep van 50–74 jaar.

2. Ouderen op de arbeidsmarkt

Ouderen maken een steeds groter deel uit van de werkzame beroepsbevolking. In 2004 was ruim een op de vijf werkenden 50 jaar of ouder. Sinds begin jaren negentig is dit aandeel met de helft toegenomen. In 1992 was het aandeel 50-plussers onder de werkzame beroepsbevolking nog maar 14 procent. Het aantal werkzame ouderen verdubbelde bijna; van ruim 800 duizend personen in 1992 tot bijna 1,6 miljoen personen in 2004. De toename van het aantal ouderen op de arbeidsmarkt hangt zowel samen met veranderingen in de leeftijdsopbouw van de bevolking als met de toegenomen arbeidsdeelname van ouderen.

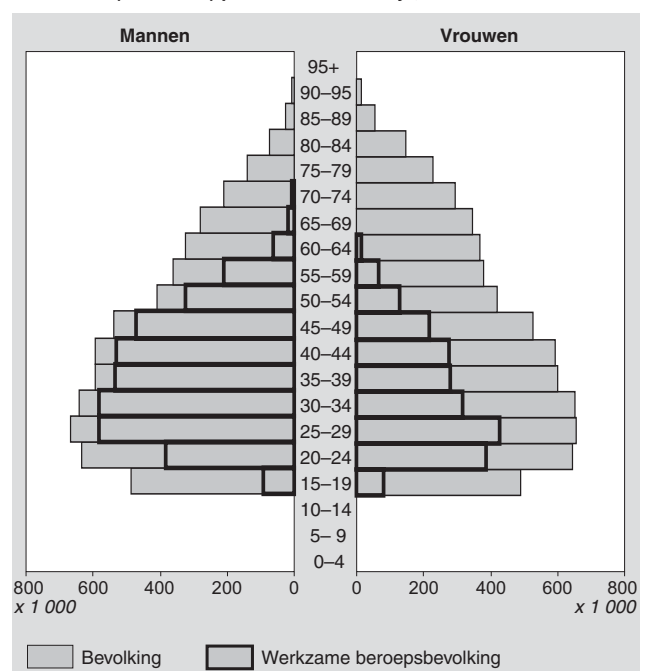
De toename van het aantal werkzame ouderen hangt samen met de vergrijzing van de bevolking. Zo zijn de 50-plussers uit 1992 de afgelopen jaren opgevolgd door aanzienlijk grotere leeftijdscohorten met 50-plussers. Ook

1. Werkzame beroepsbevolking naar leeftijd

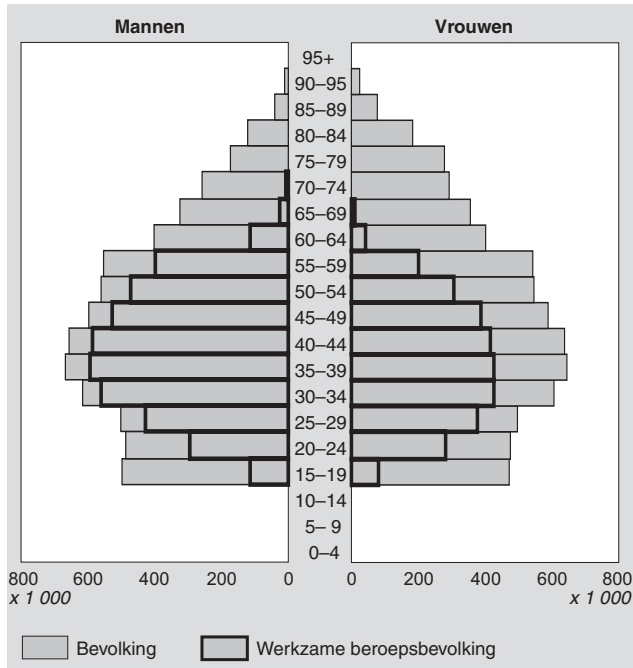

achter deze cohorten bevindt zich nog een aantal cohorten met een vergelijkbare omvang als de voorafgaande. Pas de huidige 30-minners bestaan uit minder personen. Toch kan de toename van het aantal werkzame ouderen maar voor een deel worden verklaard uit de instroom van grotere

2a. Aantal (werkzame) personen naar leeftijd, 1992

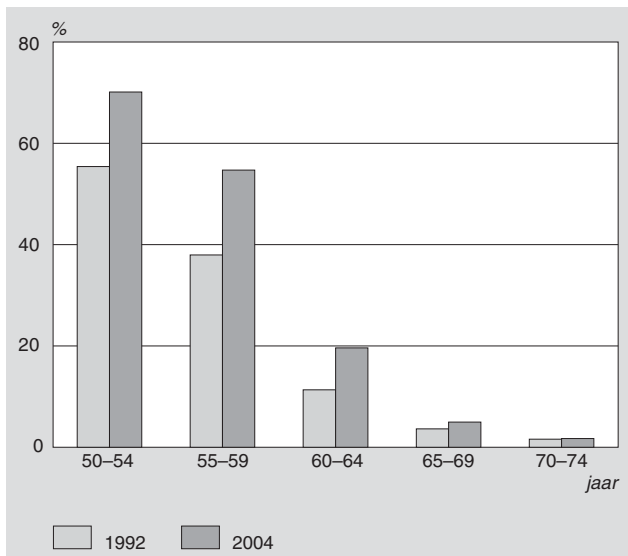
2b. Aantal (werkzame) personen naar leeftijd, 2004

cohorten met 50-plussers. Tussen 1992 en 2004 nam de bevolking van 50–74 jaar toe met ruim een kwart. Het aantal werkzame ouderen daarentegen verdubbelde bijna in diezelfde periode.

Behalve door de vergrijzing is het aantal werkzame ouderen gestegen door de toegenomen arbeidsdeelname van ouderen. In de periode 1992–2004 nam de participatie van ouderen in de leeftijd van 50–74 jaar toe van 25 naar 37 procent. Het grootste deel van deze groei heeft plaatsgevonden in de periode vanaf 1998. Vooral bij de 50–59-jarigen is de arbeidsdeelname fors toegenomen. Zeven van de tien 50–54-jarigen hebben een betaalde baan en van de 55–59-jarigen werkt ruim de helft. Bij de 60-plussers was de toename minder. Toch had in 2004 ook van de 60–64-jarigen al bijna een op de vijf een baan van ten minste twaalf uur per week. In 1992 was dat nog een op de

3. Arbeidsdeelname van ouderen naar leeftijd

negen. Van de mensen van 65 jaar en ouder werkt nog maar een klein deel; minder dan 5 procent van de 65–69-jarigen en 2 procent van de 70–74-jarigen.

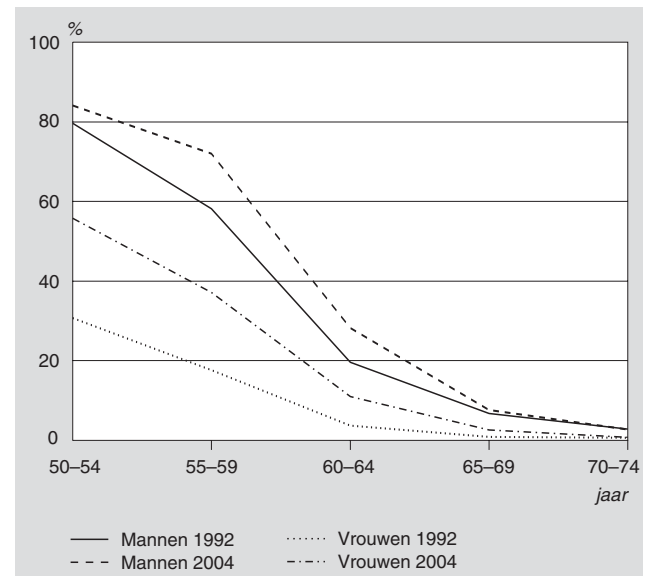
Samenvattend kan worden geconcludeerd dat de gestegen arbeidsdeelname onder ouderen sterker heeft bijgedragen aan de toename van het aantal werkzame ouderen dan de toename van het aantal ouderen. De arbeidsdeelname nam met een factor 1,5 toe. Het aantal ouderen steeg met een factor 1,3. Gezamenlijk brachten deze ontwikkelingen bijna een verdubbeling teweeg van het aantal 50-plussers met een baan van ten minste twaalf uur per week.

3. Mannen en vrouwen

De arbeidsdeelname is onder oudere mannen beduidend hoger dan onder oudere vrouwen. Dit geldt voor alle leeftijdsgroepen vanaf 50 jaar. In 2004 was de arbeidsdeelname onder 50–74-jarigen bij mannen 48 procent, tegen 26 procent bij vrouwen. Van de 50–54-jarige vrouwen werkte meer dan de helft. Binnen deze leeftijdsgroep werkten mannen 1,5 keer zo vaak als vrouwen. Deze verhouding wordt met het oplopen van de leeftijd steeds ongelijker. In de leeftijdsgroep 60–64 jaar werkten er 2,6 keer zoveel mannen als vrouwen en boven het 65-ste levensjaar ruim 3 maal zoveel. Voor zowel vrouwen als mannen geldt overigens dat de arbeidsdeelname boven de 65 jaar gering is.

In de periode 1992–2004 nam de arbeidsdeelname van oudere vrouwen met 14 procentpunten aanzienlijk meer toe dan bij oudere mannen. Hierbij geldt bovendien: hoe ‘jonger’, des te sterker de stijging van de arbeidsdeelname. De sterkste groei bij vrouwen vond dus plaats bij de 50–54-jarigen: een toename van 25 procentpunten. Onder oudere mannen als geheel bedroeg de toename 9 procentpunten. De stijging was bij mannen bovendien gelijkmatiger verdeeld over de leeftijdsgroepen. Door de sterke toename van de arbeidsdeelname van oudere vrouwen is het verschil met oudere mannen kleiner geworden. Werkten er in 1992 nog ruim drie keer zoveel mannen als vrou-

4. Arbeidsdeelname van ouderen naar geslacht en leeftijd

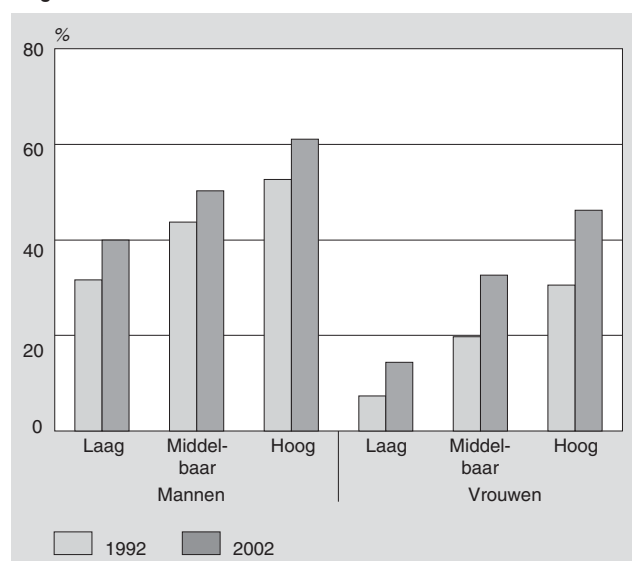

wen in de leeftijdsgroep 50–74 jaar, in 2004 is dat teruggelopen tot minder dan twee keer zoveel.

Mede vanwege de toegenomen arbeidsdeelname is het aantal werkzame oudere vrouwen van 50–74 jaar opgelopen van ruim 200 duizend in 1992 tot ruim een half miljoen in 2004. In dezelfde periode is het aantal mannen dat deel uitmaakt van de werkzame beroepsbevolking, gestegen van ruim 600 duizend tot ruim 1 miljoen. In 2004 was dus een op de drie werkzame ouderen een vrouw. In 1992 was dat nog een op de vier.

Binnen alle onderwijsniveaus hebben oudere mannen een aanzienlijk grotere arbeidsparticipatie dan oudere vrouwen. Bij zowel mannen als vrouwen is in de periode 1992–2002¹⁾ de arbeidsdeelname onder laag-, middelbaar en hoogopgeleiden gestegen. De stijging heeft echter bij mannen en vrouwen niet in dezelfde mate plaatsgevonden. De cijfers voor vrouwen tonen een uitgesproken beeld. Hoe hoger het opleidingsniveau, des te groter de toename. Zo is de arbeidsdeelname onder oudere vrouwen met een laag opleidingsniveau met 7 procentpunten gestegen; bij vrouwen met een middelbaar en hoger opleidingsniveau was de stijging respectievelijk 13 en 16 procentpunten. Bij mannen was er weinig verschil naar opleidingsniveau. Laag-, middelbaar en hoogopgeleide oudere mannen kenden een toename van respectievelijk 8, 7 en 9 procentpunten.

5. Arbeidsdeelname van ouderen (50–74) naar opleidingsniveau en geslacht

4. Regionale verschillen

De arbeidsdeelname van ouderen laat aanzienlijke regionale verschillen zien. In 2004 bedroeg de netto arbeidsparticipatie van ouderen gemiddeld 37 procent. Relatief weinig ouderen (32 procent of minder) in Zuid Limburg, Zuidoost Drenthe, Oost Groningen en Delfzijl e.o. hadden betaald werk voor ten minste twaalf uur per week. De arbeidsdeelname van ouderen was relatief hoog (41 procent of meer) in Oost Zuid-Holland, Flevoland, Overig Groot-Amsterdam, Kop van Noord-Holland, Agglomeratie Leiden en Bollenstreek, Agglomeratie 's-Gravenhage en Utrecht.

Niet alleen het niveau, maar ook de ontwikkeling van de arbeidsparticipatie van ouderen loopt tussen regio's sterk uiteen. Een betrekkelijk hoge groei (16 procentpunt of meer) vond plaats in Flevoland, Amsterdam, IJmond, Noord Drenthe en Stadsgewest 's-Hertogenbosch. Een achterblijvende ontwikkeling (6 procentpunt of minder) is waarneembaar in Midden-Limburg, Delfzijl e.o. en Zeeuwsch-Vlaanderen. Overigens lag de arbeidsdeelname van ouderen in de gebieden met de sterkste toename in 1992 een stuk lager dan in de gebieden met de geringste toename.

5. Kenmerken van werkzame ouderen

5.1 Positie in werkkring

Werkenden kunnen worden ingedeeld naar de soort werkkring die zij hebben. Hierbij wordt een onderscheid gemaakt naar mensen die in dienst zijn bij anderen en zelfstandige ondernemers. Ouderen werken verhoudingsgewijs vaak als zelfstandige. Was 12 procent van alle werkzame personen in 2004 een zelfstandige, van de 50–74-jarigen was dat 18 procent. Het percentage ouderen dat werkzaam is als zelfstandige, is sinds 1996 met 5 punten teruggelopen. Oudere mannen zijn wat vaker zelfstandig ondernemer dan oudere vrouwen.

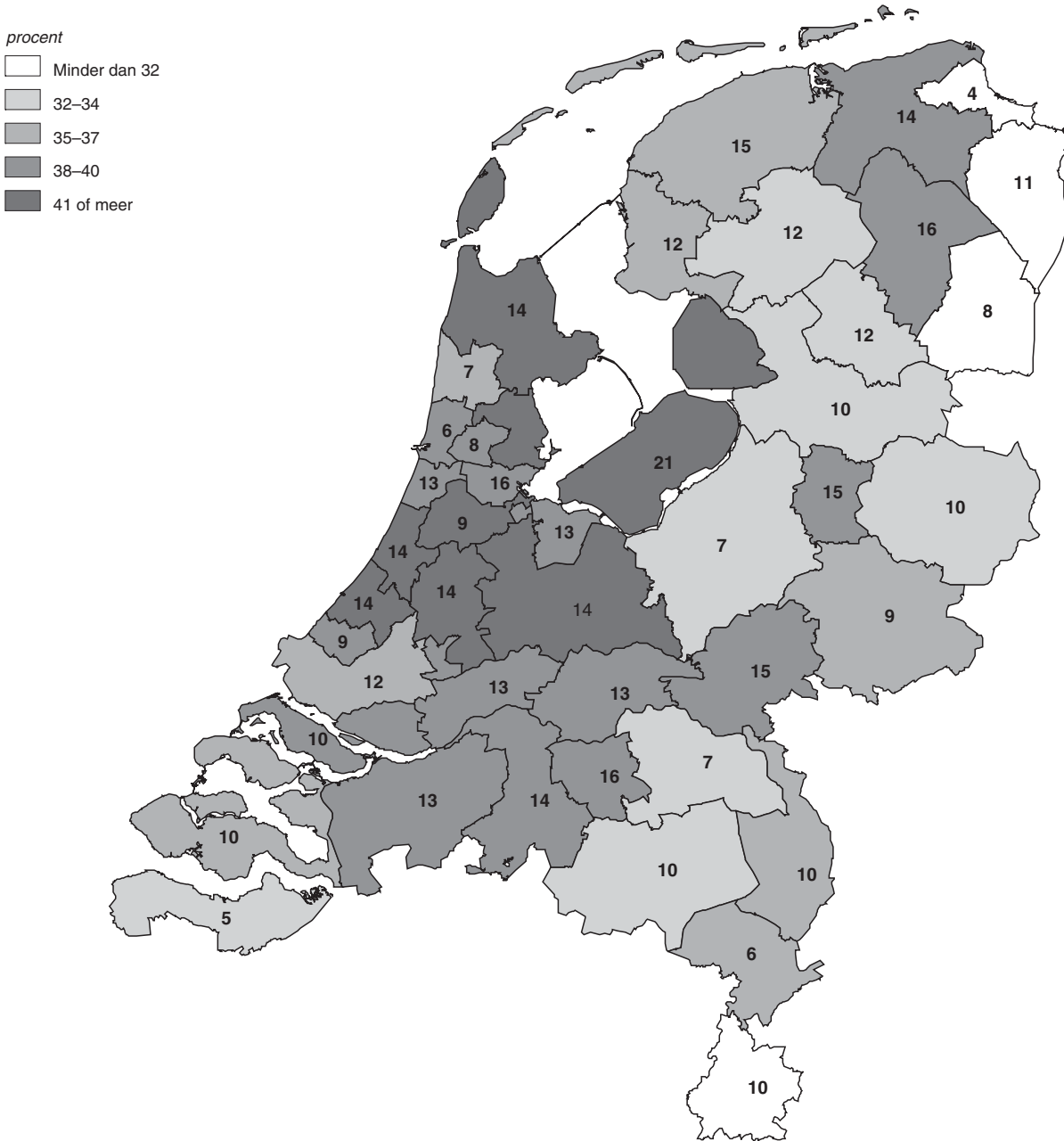
Het aandeel zelfstandigen neemt toe met de leeftijd. In de leeftijdsgroepen 50–54 jaar en 55–59 jaar ligt het aandeel onder het gemiddelde voor ouderen. Vanaf de leeftijdsgroep 60–64 jaar treedt een duidelijke verschuiving op in de verhouding zelfstandigen en werknemers. Werkt in de leeftijdsgroep 55–59 jaar nog 17 procent als zelfstandige, in de daarop volgende leeftijdsgroep (60–64 jaar) is dat opgelopen tot 33 procent. Van de werkende 65-plussers is zelfs een meerderheid (60 procent) zelfstandig ondernemer.

5.2 Bedrijf en beroep

Al het werk dat in Nederland wordt uitgevoerd, kan worden ingedeeld in bedrijfstakken. Elke bedrijfstak kent haar eigen meer of minder specifieke functies. Het ligt in de lijn der verwachting dat het ene werk zich meer leent om ook op oudere leeftijd uit te voeren, dan het andere. Fysiek zware beroepen lenen zich daar bijvoorbeeld minder voor. Toch wijkt de verdeling van werkzame ouderen over de onderscheiden bedrijfstakken slechts in geringe mate af van de verdeling van alle werkenden. Alleen in het onderwijs werken verhoudingsgewijs veel ouderen: bijna 11 procent van de 50–74-jarigen had daar een baan, tegen 7 procent in de totale werkzame beroepsbevolking.

De beroepen van werkzame ouderen sluiten aan bij de bedrijfstakken waarin ouderen zijn oververtegenwoordigd. Onder de 60–64-jarigen bijvoorbeeld komen veel docenten in het basisonderwijs en wetenschappelijke pedagogische beroepen voor. Ook zijn er veel werkzaam als bedrijfshoofd van een veehouderij dan wel van een tuinbouwbedrijf. Daarnaast zijn veel ouderen in deze groep groothandelaar, taxichauffeur, interieurverzorger, winkelbediende, boekhouder of facturist.

6. Arbeidsdeelname van ouderen (50–74 jaar) naar (sub)coropgebied, 2004

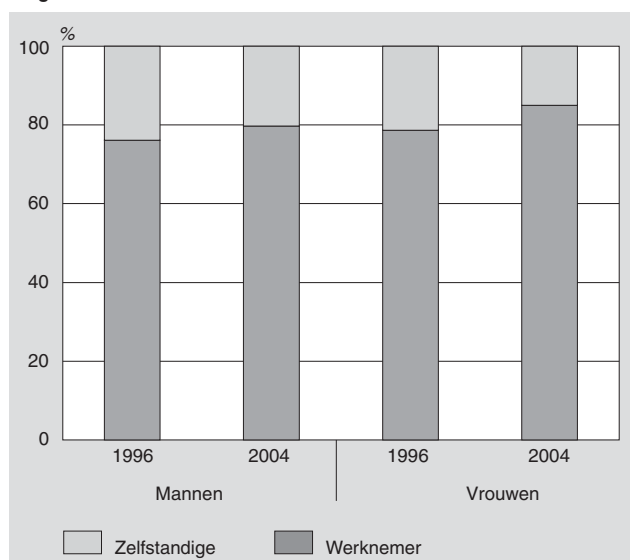
De cijfers in de (sub)coropgebieden geven de mutatie in arbeidsdeelname sinds 1992 weer (in procentpunten).

Staat 1
Werkzame beroepsbevolking naar bedrijfstak en leeftijd, 2002¹⁾

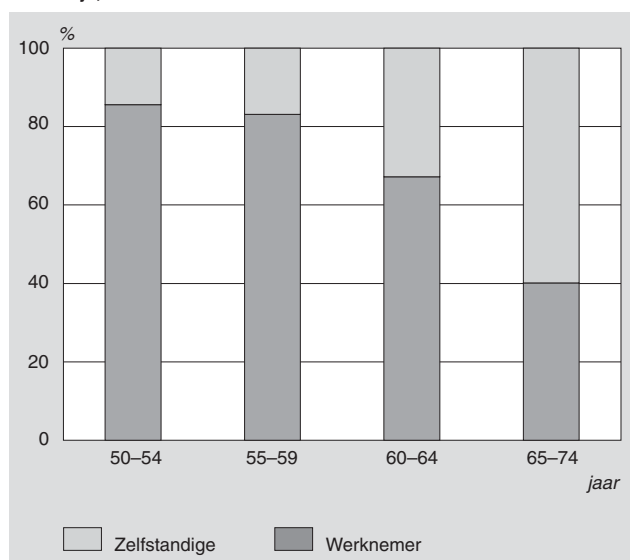
	15–64 jaar	65–74 jaar	50–74 jaar
	%		
Landbouw en visserij	2,9	22,9	4,0
Industrie	14,1	4,2	15,1
Bouwnijverheid	6,6	2,5	6,7
Reparatie van consumenten artikelen en handel	14,6	21,6	12,5
Vervoer, opslag en communicatie	5,8	1,7	5,6
Financiële instellingen	3,8	3,8	2,9
Zakelijke dienstverlening	12,5	18,2	10,5
Onderwijs	6,8	3,1	10,6
Gezondheids- en welzijnzorg	14,3	3,2	13,2
Cultuur, recreatie, overige dienstverlening	3,1	5,0	3,0
Overig	15,5	14,0	16,0
Totaal	100	100	100

¹⁾ Recentere cijfers over de bedrijfstak op basis van de Enquête Beroepsbevolking zijn nog niet beschikbaar.

7. Werkzame beroepsbevolking 50–74 jaar naar positie in werkring en geslacht

8. Werkzame beroepsbevolking 50–74 jaar naar positie in werkring en leeftijd, 2004

Bij degenen die ook na hun pensioengerechtigde leeftijd zijn blijven werken, ligt de verdeling heel anders. Bij deze leeftijdsgroep zijn de bedrijfstakken landbouw en visserij, reparatie van consumenten artikelen en handel, en zakelij-

ke dienstverlening oververtegenwoordigd. Daarnaast zijn ze relatief vaak zelfstandig en hebben relatief vaak een middelbare opleiding. Dit roept een beeld op van boeren en middenstanders. De top vijf van beroepen van 65-74-jarigen bevestigt dit beeld. Bedrijfshoofden van boerenbedrijven, detailhandelaren, winkelpersoneel (overigens geen middenstanders), kappers en groothandelaren passen goed in dit beeld.

5.3 Arbeidsduur

De arbeidsduur van ouderen ontloopt die van de totale werkzame beroepsbevolking nauwelijks. Ook de ontwikkeling van de arbeidsduur is nagenoeg identiek. In 2004 was 18 procent van de ouderen werkzaam in een kleine deeltijdbaan (12–23 uur per week), 20 procent werkte in een grote deeltijdbaan (24–34 uur) en 62 procent had een voltijdbaan (35 uur of meer). Zowel bij de werkzame beroepsbevolking als geheel als bij de werkzame ouderen heeft in de periode 1992–2004 een verschuiving van volledige banen naar deeltijdbanen plaatsgevonden. Het percentage van alle werkzame ouderen met een volledige baan is teruggelopen van 74 in 1992 tot 62 in 2004. De toename zat vooral in de groep met een grote deeltijdbaan. Het aandeel van deze groep is over dezelfde periode opgelopen van 10 tot 20 procent. Het aandeel kleine deeltijdwerkers is nauwelijks veranderd.

Het aandeel ouderen met een kleine deeltijdbaan neemt toe met de leeftijd. Tegelijkertijd daalt het percentage met een voltijdbaan. De arbeidsduur van werkende ouderen van 50–54 jaar en 55–59 jaar lijkt nog erg op elkaar: 63 procent had een volledige baan, 17 procent had een kleine deeltijdbaan en 20 procent een grote deeltijdbaan. In de leeftijdsgroep van 60–64 jaar nemen de kleine deeltijdbanen al een groter deel voor hun rekening: 26 procent werkte 12–23 uur per week. Deze toename komt helemaal voor rekening van de volledige banen. Boven de 65 jaar was het aandeel met een kleine deeltijdbaan nog groter: 43 procent. Van de werkzame 65-plussers had nog 39 procent een voltijdse betrekking.

In de periode 1992–2004 nam het aandeel voltijdbanen in alle onderscheiden leeftijdsgroepen af ten gunste van het aandeel deeltijdbanen. In de groep van 50–59 jaar daalde het aandeel voltijdbanen ten gunste van het aandeel grote deeltijdbanen. Bij de 60–64-jarigen steeg ook het aandeel

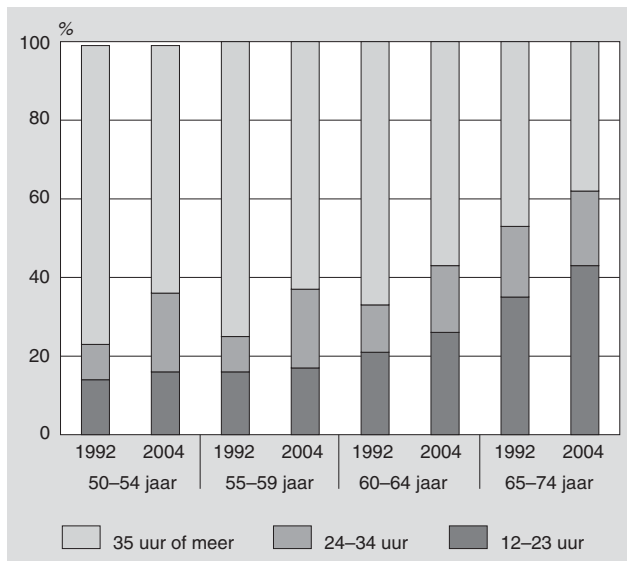
Staat 2
Beroepen top-5 voor mannen en vrouwen, 60–64 en 65–74 jaar, 2002¹⁾

	60–64 jaar	65–74 jaar
Mannen	bedrijfshoofd kleine (pluim)veehouderij (M) groothandelaar, makelaar in roerende goederen (H) taxi-chauffeur (L) bedrijfshoofd klein tuinbouwbedrijf (M) wetenschappelijke pedagogische beroepen (H)	bedrijfshoofd kleine (pluim)veehouderij (M) detailhandelaar (geen slagerij, vis, auto's, rijwielen; klein bedrijf) (M) groothandelaar, makelaar in roerende goederen (H) boekhouder, loonadministrateur (M) bedrijfshoofd klein akkerbouwbedrijf (M)
Vrouwen	docent basisonderwijs, algemeen vormende vakken (H) interieurverzorgster, medewerker huishoudelijke dienst (L) winkelbediende, markt-, straatverkoper (excl kiosk, vlees) (L) boekhouder, loonadministrateur (M) facturist; assistent boekhouder, loonadministrateur (L)	detailhandelaar (geen slagerij, vis, auto's, rijwielen; klein bedrijf) (M) winkelbediende, markt-, straatverkoper (excl kiosk, vlees) (L) kapper, schoonheidsspecialist (M) bedrijfshoofd kleine (pluim)veehouderij (M) receptionist, baliemedewerker (L)

L=lagere beroepen; M=middelbare beroepen; H=hogere beroepen.
¹⁾ Recentere cijfers over beroepen op basis van de Enquête Beroepsbevolking zijn nog niet beschikbaar.

kleine deeltijdbanen. De groep van 65–74 jaar liet uitsluitend een toename van het aandeel met een kleine deeltijd-baan zien.

9. Arbeidsduur van de werkzame beroepsbevolking 50–74 jaar naar leeftijd

Kleine baantjes

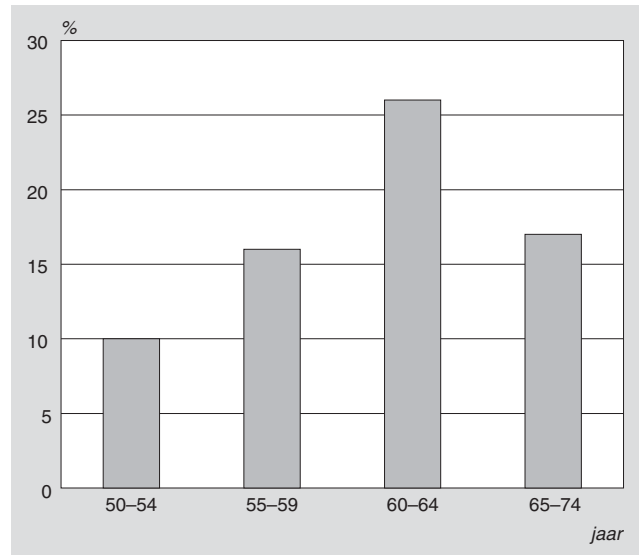
Personen met een baan van minder dan twaalf uur per week worden niet tot de werkzame beroepsbevolking gerekend. In het algemeen kennen personen van onder de 50 jaar als die van boven de 50 jaar een vrijwel identieke verdeling van uren die zij per week werken. Ook het percentage met een klein baantje komt vrijwel overeen. Dit percentage varieert echter sterk met de leeftijd. In de leeftijdsgroep van 50–54 jaar heeft 6 procent een klein baantje. Bij de 65–74-jarigen is dat 39 procent.

Arbeidsduur naar leeftijd, 2004

	0-11 uur	12-23 uur	24-34 uur	35 uur of meer	Totaal
	%				
15-49 jaar	11	14	18	57	100
50-74 jaar	10	16	18	56	100
w.v.					
50-54 jaar	6	15	19	60	100
55-59 jaar	9	15	18	58	100
60-64 jaar	19	21	14	46	100
65-74 jaar	39	26	11	23	100

Het aandeel werkzame ouderen dat minder uren of helemaal niet meer wenst te werken, neemt sterk toe naarmate de wettelijke pensioenleeftijd nadert. Zo wilde in 2004 ruim een kwart van de 60–64-jarigen minder werken of stoppen. Bij de 50–54-jarigen was dat 10 procent. Die groep wijkt daarmee niet af van de jongeren. Van de 65-plussers gaf 18 procent aan minder uren te willen werken of helemaal te willen stoppen.

10. Aandeel werkenden dat minder wil werken of stoppen met werken naar leeftijd, 2004

Technische toelichting

Alle gegevens uit dit artikel zijn afkomstig uit de Enquête beroepsbevolking (EBB). De EBB is een steekproefonderzoek onder personen die in Nederland wonen, met uitzondering van personen in inrichtingen, instellingen en tehuizen (institutionele bevolking). Voor de EBB wordt elk jaar een steekproef getrokken van ongeveer 1 procent van de Nederlandse bevolking.

De reeks van waarneming loopt voor de meeste variabelen van 1992 tot en met 2004. In 1992 is namelijk gestart met de huidige vragenlijst. Cijfers naar bedrijfsclassificatie zijn vanaf 1993 beschikbaar in verband met een wijziging in de classificatie van 1992 op 1993. De cijfers naar bedrijfstak, beroep en onderwijsniveau zijn slechts tot en met 2002 beschikbaar.

Begrippenlijst

Arbeidsdeelname = werkzame beroepsbevolking uitgedrukt in procenten van de bevolking.

Werkzame beroepsbevolking = tot de werkzame beroepsbevolking behoren alle mensen die voor ten minste 12 uur per week werk hebben.

Noot in de tekst

¹⁾ Recentere cijfers over het opleidingsniveau op basis van de Enquête Beroepsbevolking zijn nog niet beschikbaar.